

samo za školu. To sve ima svoju veliku životnu vrijednost. Pa prema tome, knjiga će biti od najveće koristi za svakoga koji želi imati malo opširnije znanje o spomenutoj knjizi Sv. pisma. Naročito bi je svaki svećenik morao imati i proučavati kad za to nađe malo vremena. Ionako se knjiga uz ovakav komentar da veoma lako proučavati. Može je proučavati i onaj koji je potpuno *jejunus* u naučnoj egzegezi: takvim je laganim načinom prikazivanja napisana.

I ovu je knjigu dr J. Oberški objavio ciklostilom, pa ni ona nije najprikladnija za župske biblioteke. Materijalne su poteškoće veliki tiranin i ne daju mogućnost života mnogim izvršnim stvarima. Nadamo se da će i ova i ostale knjige prof. Oberškoga ući u sastav jedne znanstvene i kritične biblije za hrvatski narod i u njoj naći svoje dolično mjesto i tada poprimiti i svoj vanjski zasluženi izgled.

J. Š.

Dr JANKO OBERŠKI: *Introdukcija u Sv. Pismo Starog Zavjeta*, I dio, Opća. Zagreb 1966 (ciklostilom)

Zaslužni je profesor izdao knjigu pod gornjim naslovom godine 1958. Budući da je bila raspućena, priredio je ovo i njezino drugo izdanje 1966. god.

Sam kaže (v. predgovor) da je nastojao sažeti ukratko što je najbolje izneseno u suvremenim udžbenicima na stranim jezicima koji govore o spomenutoj biblijskoj disciplini.

Ne radi se o komentaru bilo koje knjige Sv. pisma, već o onim pitanjima koja su usko povezana s cjelokupnom napisanom Božjom riječi. Citatelj, stoga, neće naći nijedan pasus protumačen, nijednu Božju izreku razjašnjenu. Ali će zato naći u knjizi riješena mnoga pitanja koja će mu omogućiti da lakše shvati ono što nam je zapravo Bog htio objaviti u nadahnutim knjigama. Riječ je, dakle, o knjizi koju bi svaki ljubitelj Božje riječi morao imati neprestano u rukama i čije bi zaključke morao neprestano imati pred očima ako misli ispravno, sa

znanstvenom spremnošću i što lakšim putem shvatiti spomenutu riječ.

Riječ je stoga u knjizi o onim znanostima koje omogućuju svestranije, znanstvenije a i točnije shvaćanje samoga biblijskoga teksta. A to su biblijska filologija, arheologija, kronologija, geografija, historija i kritika biblijskoga teksta.

Poneki će se svećenik, možda, nemalo začuditi zašto sve to iznositi, a većina će njih, možda, reći da to spada isključivo na biblijske stručnjake, na čiji se rad i zaključke mi moramo jednostavno osloniti.

Riječ Božja interesira jednako stručnjake kao i svakog vjernika, a pogotovo svakoga svećenika. I jedni i drugi moraju nastojati da prodru što dublje u samu srž onoga što je Bog nama htio objaviti i što je htio poručiti lično svakomu od nas. Preporučuje se stoga, a i poželjno bi bilo, da bar svećenici pribave sebi poznavanje temeljnih biblijskih jezika, jer je ono nužno potrebno za pravilno shvaćanje nadahnutog teksta. Tu ulaze u obzir hebrejski, aramejski, grčki i latinski jezik. Reći će se: pa to je nemoguće običnom svećeniku. Ali se onda mora reći da je takav svećenik osuđen da nikada ne shvati pravilno nadahnutu riječ, jer mnogo puta sam nadahnuti smisao ovisi bar djelomično o o značenju izvorne riječi ili izvornog izraza. Sjetimo se da je sv. Jeronim zahtijevao od svoje učenice u duhovnom životu, sv. Paule, da nauči hebrejski i da ga je ona—prema svjedočanstvu istog sv. učitelja — svladala za jedan sami mjesec dana. Radilo se, dakako, o najnužnijem temeljnom znanju toga jezika. Sv. Terezija od Maloga Isusa govorila je kako bi, da je svećenik nastojala naučiti hebrejski i grčki da bi mogla na taj način čitati Božju riječ onako kako ju je Bog udostojao nama saopćiti. A dekret II vatikanskoga sabora o svećeničkom odgoju pod br. 13. kaže neka se u sjemeništima nastoji podupirati podjednako poznavanje raznih biblijskih jezika. O tim jezicima prof. Oberški govori u paragrafima: *O hebrejskom i aramejskom jeziku uopće; Najstariji spomenici hebrejskog jezika; Hebrejski jezik knjiga Sv. pisma; Pismo hebrejskog jezika, i u 87; O grčkom jeziku svetopisamskih knjiga SZ.*

Na temelju spoznaje biblijskih jezika valja pristupiti kritičnom upoznavanju samog nadahnutog teksta i njegovom kritičnom uspostavljanju. Tu dolaze u obzir stari prijevodi Sv. pisma: samaritanski, aramejski, grčki, sirski, latinski, o kojima prof Oberški opširnije raspravlja u svojoj knjizi.

Nadahnuti tekst valja nadalje ilustrirati podacima iz biblijske arheologije i geografije, kao i iz profanih povijesnih dokumenata koji mogu biti u vezi s onim o čemu se govori u spomenutom tekstu. Treba ići za tim da se biblijskom pripovijedanju i prikazivanju nađu nepobitne potvrde u vanbiblijskim dokumentima. Po mogućnosti trebalo bi ići i u potragu za izvorima s kojima se poslužio nadahnuti pisac, da vidimo na što se on oslonio i čemu je zapravo neprevrtljiva Božja riječ htjela dati svoj pečat. Vidimo da tu za pravilno shvaćanje NZ dolazi u obzir opširna znanstvena sprema, nadalje poznavanje povijesti i povijesnih dokumenata onih istočnjačkih naroda s kojima je izabrani narod došao u dodir tokom svoje povijesti, kao i povijesnih prilika grčkog i rimskog svijeta. Za sve to potrebne su stručne povijesti, arheologija, geografija i topografija. Ali ipak poznavanje biblijskih jezika za kritično upoznavanje i uspostavljanje nadahnutog teksta dolazi na prvo mjesto. Kao pomagala za to dolaze u obzir MT, razni rukopisi izvornog nemasoretskog teksta, rukopisi raznih prijevoda: grčkih, aramejskih, samaritanskog, sirskih, itd. Takvom će nastojanju za stručno upoznavanje nadahnutog teksta mnogo pomoći razna izdanja poliglotskih biblija, kritičkih izdanja MT, LXX, Vulgate itd; biblijske konkordance i biblijski leksikoni. O svemu tome raspravlja ugledni profesor i daje upute gdje se sve to može naći i kako se to može sa što većom koristi upotrebljavati.

Reći će se da je to golem posao i da nije za svakoga. Ali mi moramo uzeti u obzir kako je npr. kod protestanata jako razvijen upravo takav studij i kako su oni u tome mnogo ispred nas katolika. Mi se danas divimo dostignućima protestantskih stručnjaka na tom polju, i kako se u jednom razgovoru izrazio dr A. Vögtle, profesor egzegze

NZ na katoličkom fakultetu u Freiburgu: mi smo katolici prisiljeni danas da klipšemo za njima. A to nam ipak nije na diku.

Iza stručnog upoznavanja i uspostavljanja nadahnutog teksta dolazi na red razabiranje Božje objavljene nauke u tom tekstu, određivanje onoga što je Bog zapravo htio nama objaviti u nadahnutim knjigama Staroga i Novoga zavjeta. Ovo je proučavanje, dakako, daleko važnije i korisnije od prvoga.

Ugledni je profesor u tu svrhu najprije nastojao raščistiti na dugo teoretski pojam o nadahnuću Božjem u Sv. pismu. A onda je nastojao i odrediti što nadahnuće zapravo obuhvaća u svetopisamskim knjigama. Tu dolaze u obzir pitanja o književnim vrstama, o odnosu biblijske nepogrešivosti prema prirodnom znanostima itd. A nadalje pitanje formiranja kanona nadahnutih knjiga u tradiciji izabranoga naroda i u kršćanskoj tradiciji. Tu dolazi u obzir i dekret tridentskoga sabora o autentičnosti latinske Vulgate. I to je pitanje povezano s pitanjem: što se zapravo ima smatrati nadahnutim u Sv. pismu? Nekada se raspravljalo da li je svaka riječ u Sv. pismu nadahnut. Tu se pitanje moglo postaviti u pogledu onog izvornog teksta koji je izašao ispod ruke hagiografa. Za današnje stanje nadahnutog teksta na i onog izvornoga. To pitanje ne dolazi više u obzir, kako je to već sv. Jeronim naglasio, jer je vrlo dobro poznato da nam nadahnuti tekst nije došao netaknut u svojim pojedinostima, tj. u svakoj riječi, i da se mi moramo danas zadovoljiti sa supstancijalnim nadahnućem spomenutoga teksta nad kojim je lebdjela osobita Božja providnost. I zato, kad se tridentski sabor izjasnio u prilog autentičnosti i nadahnuća latinske Vulgate, mogao je misliti samo na supstancijalnu objavu sadržaja u Vulgati i samo za nju jamčiti. Otuda sloboda katoličkim biblijskim stručnjacima da mogu i mimo Vulgate ići u potragu za izvornim, izvornim tekstom. No ipak se mora naglasiti da je sv. Jeronim svojim prijevodom učinio veliku uslugu i samom znanstvenom istraživanju nadahnutoga teksta i da on predstavlja sa svojim vrlo stručnim i činenjem latinskim prijevodom jedno od najkorisnijih a i

najpouzdanijih znanstvenih pomagala za shvaćanje biblijskog izvornog jezika kao i za samo shvaćanje smisla nadahnutoga teksta. To sv. Jeronimu priznaju i katolički i nekatolički biblijski stručnjaci (usp. knjigu, str. 106). I najnovije smjernice Crkve nastoje sačuvati najveće poštovanje prema djelu velikog Dalmatinca. U svom je nagovoru kardinalskom zboru, održanom 23. prosinca prošle godine, papa Pavao VI najavio novo izdanje latinske Vulgate koje će se obazirati na nedvojbena dostignuća današnje biblijske tekstualne kritike, ali će sačuvati uglavnom Jeronimov prijevod i držati će se njegova latinskog jezika.

Kako vidimo, knjiga nas prof. Oberškoga uvodi u pravilno učenje Sv. pisma. Tu su na prvom mjestu smjernice katoličke Crkve u shvaćanju nadahnutе Božje riječi s Vulgatinim prijevodom. A onda široka primjena svih biblijskih znanosti. I konačno, kritičko proučavanje samog izvornog teksta. Vrlo korisne upute i vrlo znanstveno prikazane. Tu su i upute na razne stručne knjige koje mogu doći u obzir za rješavanje pojedinih pitanja povezanih s gore spomenuta tri cilja.

Swako je pitanje u knjizi vrlo jasno i iscrpno prikazano, iako dosta koncizno. Imajući pred očima svoje redovite slušaćе na bogoslovskom fakultetu, profesor se Oberški morao ograničiti u svom razlaganju na ono što je njima s jedne strane bilo potrebno, a s druge je strane morao nastojati da previše opširno tretiranje ne bude na štetu preglednog obuhvaćanja i korisnog pamćenja od strane đaka. No i u konciznom obliku nije teško raspoznati vještinu i stručnu spremnost autora, naročito u pojedinim iznesenim primjerima.

Na žalost, ograničenost nam prostore ne dopušta da prikazemo u malo obilnijem svjetlu ovo veoma zaslužno djelo. To će sam čitatelj nadoknaditi sa svoje strane. Osim onoga što striktno spada na samo razumijevanje nadahnutog teksta i u njemu objavljene istine, on će tu naći i neke vrlo korisne podatke o starijim rukopisima latinske Vulgate u našim krajevima, o raznim prijevodima na hrvatskome, kao i o velikom utjecaju Biblije na naše književnike i umjetnike.

Stoga se u potpunosti slažemo s autorom kad u predgovoru kaže: »Ovaj priručnik obuhvaća u zbitom i sažetom obliku suvremenu problematiku ove teološke discipline s naznakom najvažnije strane literature, pa se nadam, da će moći zadovoljiti ne samo potrebama slušaćа Bogoslovskog fakulteta, nego i katoličkom svećenstvu.« Poželjno je, štoviše, vrlo je poželjno da svaki svećenik prouči dobro pitanja koja iskusi i učeni profesor tretira u knjizi i da ih dobro shvati. A još je poželjnije da usvoji smjernice u kojima se u knjizi govori a koje vode k jednom pravilnom i kritičkom shvaćanju Božje riječi. Danas se više ni obični svećenik ne može zadovoljiti s tradicionalnim pristupom Sv. pismu, nego mora na temelju vlastitog proučavanja, cum cognitioe causae svjesno i s nepokolebljivih pozicija predlagati i braniti ono što je na temelju nadahnutog teksta Bog poručio ljudima. To zahtijeva od njega današnji razvoj biblijskih znanosti u svijetu. A to zahtijevaju i smjernice II vatikanskog sabora koji je u spomenutom dekretu odredio da metodičko proučavanje Sv. pisma mora postati *anima universae theologie*, dušom sveukupna teološke znanosti (br. 16).

I. Štambuk

DR PAVAO BUTORAC, *Problem kulture*, Dubrovnik 1966, str. 364, predgovor dr Frane Franić, biskup

Zivotno djelo pok. dra Pavla Butorca. Neoboriv dokaz jake filozofske naobrazbe i svestrane misaone pišćeve naravi. Komu nije poznata logičnost, dubina, tečnost stila, široko dimenzioniranje svake ideje i svakog problema?

To je knjiga-testament misaonoj javnosti, napose onoj hrvatskoj. Skup ideja, uokvirenih, doista, u pretkoncilsku terminologiju i problematičnu intonaciju, ali misli teku pravilno i obrazloženo. Uvijek. Zamjerke bi se više odnosile na to što je tu i tamo s određenog gledišta možda pretjerano naglasio jednu stranu, što nekima znači kao da je suštinu istine izmijenio. A to je varka.